

บทที่ 1

บทนำ

ภูมิหลัง

ตลอดระยะเวลาหกทศวรรษที่ผ่านมา นับตั้งแต่พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดชเสด็จเถลิงถวัลยราชสมบัติ ย่อมเป็นที่ประจักษ์แก่ปวงชนชาวไทยทุกหมู่เหล่าในพระราชจริยวัตร และพระราชกรณียกิจนานัปการที่ได้ทรงบำเพ็ญสร้างความผาสุกแก่พสกนิกรชาวไทย ทั้งยังทรงดำรงไว้ซึ่ง “ธรรม” ทั้งปวง ทรงเปรียบประดุจแสงสว่างที่คอยส่องนำทางการพัฒนาประเทศให้เกิดความมั่นคงและยั่งยืนมาโดยตลอด ด้วยมีพระปณิธานอันแกร่งกล้าที่จะเสียดสละประโยชน์สุขส่วนพระองค์เพื่อพสกนิกรชาวไทย สมดังที่ได้พระราชทานพระปฐมบรมราชโองการเป็นพระราชสัตยาธิษฐานที่ว่า “เราจะครองแผ่นดินโดยธรรม เพื่อประโยชน์สุขแห่งมหาชนชาวสยาม” ทั้งพระราชทานคำสอนและทรงคิดค้นรูปแบบกระบวนการพัฒนาที่ให้ความสำคัญต่อการพัฒนาคน ยึดหลักผลประโยชน์และการมีส่วนร่วม ตัดสินใจของประชาชน และภูมิสังคมที่แตกต่างกันในแต่ละภูมิภาคและท้องถิ่น ทั้งพระราชทาน “ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง” เพื่อเป็นแนวปฏิบัติตั้งแต่ระดับครอบครัว ระดับชุมชนจนถึงระดับรัฐในการพัฒนาและบริหารประเทศ (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2550 : 33)

แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 8 (พ.ศ. 2540-2544) เป็นจุดเปลี่ยนสำคัญของการวางแผนพัฒนาประเทศและเป็นแผนปฏิรูปความคิดและคุณค่าใหม่ของสังคมไทย ที่ให้ความสำคัญกับการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนในสังคม และมุ่งให้ “คนเป็นศูนย์กลางการพัฒนา” สอดคล้องกับแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 9 (พ.ศ. 2545-2549) และแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 10 (พ.ศ. 2550-2554) ได้อัญเชิญ “ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง” มาเป็นปรัชญานำทางในการพัฒนาและบริหารประเทศ ควบคู่ไปกับกระบวนการหรือนวัตกรรมพัฒนาแบบบูรณาการเป็นองค์รวมที่มี “คนเป็นศูนย์กลางการพัฒนา” โดยให้ความสำคัญกับการแก้ปัญหาจากวิกฤตเศรษฐกิจให้ลุ่ถ่วง และสร้างฐานเศรษฐกิจภายในประเทศให้เข้มแข็งและมีภูมิคุ้มกันต่อกระแสการเปลี่ยนแปลงจากภายนอก ขณะเดียวกันมุ่งการพัฒนาที่สมดุลทั้งด้านตัวคน สังคม เศรษฐกิจ และสิ่งแวดล้อมเพื่อนำไปสู่การพัฒนาที่ยั่งยืนและความอยู่ดีมีสุขของคนไทย มุ่งสู่ “สังคมอยู่เย็นเป็นสุขร่วมกัน” และได้กำหนด

ยุทธศาสตร์การพัฒนาคนและสังคมไทยสู่สังคมแห่งภูมิปัญญาและการเรียนรู้โดยยึดคนเป็นศูนย์กลางการพัฒนา (เกษม วัฒนชัย. 2551 : 54) เพื่อให้สอดคล้องกับแผนดังกล่าว กระทรวงศึกษาธิการจึงจัดทำยุทธศาสตร์เพื่อดำเนิน โครงการขับเคลื่อนปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง เพื่อปลูกฝังให้เด็กและเยาวชนรู้จักการใช้ชีวิตที่พอเพียงเห็นคุณค่าของทรัพยากรต่าง ๆ ฝึกร่วมอยู่กับผู้อื่นอย่างเอื้อเฟื้อและแบ่งปัน มีจิตสำนึกรักยสิ่งแวดลอมและเห็นคุณค่าของวัฒนธรรม ค่านิยม และเอกลักษณ์ของความเป็นไทยโดยมีหน่วยงานสังกัด กระทรวงศึกษาธิการร่วมกันรับผิดชอบ เพื่อให้มีความต่อเนื่องและยั่งยืนนำสู่วิถีชีวิตของประชาชน สามารถพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมได้ตามแนวพระราชดำรัสและนโยบายรัฐบาล รวมทั้งเป็นจุดเริ่มต้นของการผลักดันให้ประเทศไทยโดยรวมพัฒนาต่อไปอย่างเต็มศักยภาพ โดยใช้รูปแบบการจัดการศึกษานบนพื้นฐานปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง (กระทรวงศึกษาธิการ. 2551 : 3)

แนวคิดตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ตามแนวพระราชดำริของ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ได้นำมาจุดกระแสในสังคมไทยอย่างกว้างขวางเนื่องจากภาวะ ปัญหาทางเศรษฐกิจและสังคมที่ทำให้คนไทยไม่สามารถพึ่งพาตนเองในทางเศรษฐกิจได้มีการใช้จ่ายเกินตัวความเสื่อมโทรมของทรัพยากรธรรมชาติ ความล้มพั้งในระบบเศรษฐกิจ และการรวมกลุ่มประเพณีเสื่อมสลาย ภูมิปัญญาต่าง ๆ ที่สะสมมาเริ่มลึ้มเลื่อนสูญหาย จนกระทั่ง พระราชดำรัสของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เมื่อวันที่ 4 ธันวาคม พ.ศ. 2548 ที่มีการกระตุ้นเตือนคนไทยอีกครั้ง ทำให้ทุกฝ่ายในภาครัฐและประชาชนต่างพยายามหาแนวทางเพื่อแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้น โดยที่รัฐพยายามที่จะกำหนดยุทธศาสตร์ไปสู่เศรษฐกิจพอเพียงไว้ 2 ยุทธศาสตร์หลัก คือ การสนับสนุนโดยรัฐที่ผลักดันให้มีการนำแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงไปเป็นนโยบายในการพัฒนาประเทศ รวมทั้งการให้ความรู้ สร้างความตระหนักเพื่อจะได้แนวทางเศรษฐกิจพอเพียงเป็นแนวทางในการดำรงชีวิตต่อไป และอีกยุทธศาสตร์หนึ่ง คือ ประชาคมหมู่บ้านและตำบล โดยมุ่งหมายเพื่อสร้างให้ชุมชนเข้มแข็ง (ประเวศ วะสี. 2548 : ออนไลน์) แต่ในสถานการณ์ปัจจุบันในการประพฤติปฏิบัติคณของนักเรียน นักศึกษา เยาวชน และประชาชน ก็ยังไม่เป็นไปตามที่กำหนดไว้ ยังมีปัญหาหลากหลาย สิปปนนท์ เกตุทัต (2543 : 2-3) กล่าวถึงปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงว่าเป็นปรัชญานำทางในการไปสู่สังคมไทยที่พึงประสงค์ คือ เป็นสังคมที่มีความเข้มแข็ง มีคุณภาพทั้ง 3 ด้าน ได้แก่ สังคมคุณภาพ สังคมแห่งภูมิปัญญาและการเรียนรู้ และสังคมสมานฉันท์และเอื้ออาทร ตามกรอบวิสัยทัศน์

ระบบเศรษฐกิจที่พึ่งตนเอง เป็นหลักสำคัญของแนวทางตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ซึ่งเป็นความสามารถของชุมชนเมือง รัฐ ประเทศ หรือภูมิภาคหนึ่ง ๆ ในการผลิตสินค้าและบริการทุกชนิดเพื่อเลี้ยงสังคมนั้น ๆ ได้โดยพยายามหลีกเลี่ยงที่จะต้องพึ่งพาปัจจัยต่าง ๆ ที่เรามีได้เป็นเจ้าของ และเศรษฐกิจพอเพียงในระดับบุคคลนั้น คือ ความสามารถในการดำรงชีวิตได้โดยไม่เดือดร้อน กำหนดความเป็นอยู่อย่างประมาณตนตามฐานะตามอัธยาศัย และที่สำคัญไม่หลงไหลไปตามกระแสของวัตถุนิยม มีอิสรภาพ เสรีภาพ ไม่พันธนาการอยู่กับสิ่งใด (สุเมธ ตันติเวชกุล. 2542 : 53) ด้านนิธิ เอียวศรีวงศ์ (ปิยนุตร หล่อไกรเลิศ. 2547 : 32-33) กล่าวว่า “เศรษฐกิจพอเพียง” ไม่ใช่เทคนิค แต่มีความหมายกว้างกว่านั้นมาก เพราะต้องรวมเอา

1) อุดมการณ์บางอย่าง 2) โลกทัศน์บางอย่าง 3) ความสัมพันธ์บางอย่าง และ 4) ค่านิยมบางอย่าง อยู่ในนั้นด้วย จึงนับได้ว่าเป็นเศรษฐกิจพอเพียงอย่างแท้จริง ทั้ง 4 ประการที่จะกล่าวถึงนี้คือส่วนที่เรารู้จักกันว่าวัฒนธรรมนั่นเอง “ถ้าไม่เข้าใจเศรษฐกิจพอเพียงตามความหมายเช่นนี้ เศรษฐกิจพอเพียงจะมีความเป็นไปได้แก่คนจำนวนน้อยเท่านั้น ฉะนั้นเศรษฐกิจพอเพียงจึงนิยามกันไว้เพียงว่า เศรษฐกิจพอเพียงคือวัฒนธรรม ไม่ใช่เทคนิคการเพราะปลูกหรือศีลธรรม ความไม่ละโมภและการประหยัดเท่านั้น แม้ว่าจะเป็นส่วนที่ขาดไม่ได้ของเศรษฐกิจพอเพียงก็ตาม” พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตโต) (ปิยนุตร หล่อไกรเลิศ. 2547 : 33) ได้ให้ความหมายว่า “ความหมายของเศรษฐกิจพอเพียง อาจมองได้ 2 ด้าน คือ มองอย่างวัตถุนิยมและมองแบบจิตวิสัย 1) มองอย่างวัตถุนิยม มองภายนอก คือ ต้องมีกิน มีใช้ มีปัจจัยสี่เพียงพอ ที่เราพูดว่าพอสมควรตามอัธยาศัย ซึ่งใกล้เคียงกับคำว่าพึ่งตนเองได้ในทางเศรษฐกิจ 2) มองแบบจิตวิสัย ด้านจิตใจภายใน คือ คนจะมีความรู้สึกเพียงพอไม่เท่ากัน บางคนมีเป็นล้านก็ไม่พอ บางคนมีนิดเดียวก็เป็นการเพียงพอทางจิต

ครูมีส่วนสำคัญที่จะสร้างเยาวชนให้เป็นคนดี ให้นักเรียนมีคุณลักษณะอันพึงประสงค์ ทั้งด้านคุณธรรม จริยธรรมด้านสติปัญญาความรู้ตามที่สังคมต้องการ นั้นหมายรวมถึงครูจะต้องมีการพัฒนาตนเอง โดยการปฏิรูปการเรียนรู้ สามารถนำกิจกรรมต่าง ๆ มาผสมผสานเป็นเทคนิควิธีการให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้โดยเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ (คณะอนุกรรมการปฏิรูปการเรียนรู้. 2543 : 19-21) แต่สภาพปัจจุบันการประพฤติปฏิบัติตนตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงยังเป็นปัญหาเกี่ยวกับการเป็นแบบอย่างที่ดีแก่เด็กและเยาวชน เพราะในการประเมินเรื่องคุณธรรม จริยธรรมหรือคุณลักษณะความพอเพียงต้องใช้ระยะยาว ต้องมีการปลูกฝังให้กับเด็ก ๆ ต้องทำอย่างสม่ำเสมอ และให้เด็ก ๆ ชิมชับ และถ้าทำเรื่อย ๆ ก็จะทำให้เกิดเป็นนิสัยได้เอง หรือบ้างก็กำหนดเป็นข้อตกลงให้สอดคล้องกับเศรษฐกิจพอเพียง และผู้สอนวัดพฤติกรรมนักเรียน ต้องใช้

ความรู้สึก นอกจากนี้ในการจัดการเรียนการสอนต้องพิจารณาถึงการเปลี่ยนแปลงของโลกและสังคมรอบ ๆ แล้วสถานศึกษาจะต้องปรับตัว ปรับหลักสูตร จึงจะพัฒนาผู้เรียนให้เหมาะสมกับยุคสมัย ในการสร้างหลักสูตรสถานศึกษา สถานศึกษาจำเป็นต้องมีวิสัยทัศน์ซึ่งทำได้โดยอาศัยความร่วมมือของชุมชน พ่อแม่ ผู้ปกครอง ครูอาจารย์ ผู้เรียน ภาคธุรกิจ ภาครัฐในชุมชน ร่วมกันกับคณะกรรมการสถานศึกษาแสดงความประสงค์อันสูงส่งหรือวิสัยทัศน์ที่ปรารถนาให้สถานศึกษา เป็นสถาบันพัฒนาผู้เรียนที่มีพันธกิจ หรือภาระหน้าที่ร่วมในการกำหนดงานหลักที่สำคัญ ๆ ของสถานศึกษา พร้อมด้วยเป้าหมายมาตรฐานแผนกลยุทธ์และแผนปฏิบัติการ และการติดตามผล ตลอดจนจัดทำรายงานแจ้งสาธารณชน และส่งผลย้อนกลับให้สถานศึกษาเพื่อการปฏิบัติงาน ที่เหมาะสมตามหลักสูตรของสถานศึกษา และมาตรฐานหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานของชาติ ที่กำหนดไว้ (คุณครูคอทคอม. 2552 : ออนไลน์) สอดคล้องกับขจรศักดิ์ อินทร โสภ (2549 : 79-86) ที่ได้ศึกษาสภาพและปัญหาการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานโดยครอบคลุมตามแนวทางการจัดกระบวนการเรียนรู้ 6 ด้าน และวาทีณี ชีระตระกูล (2551 : 81) ได้ศึกษาเรื่องข้าราชการครูกับการร้องเรียนทางวินัย และแนวทางการวินิจฉัย ในการดำเนินการศึกษาที่ได้วิเคราะห์จากสถิติ และศึกษารายงานผลของสำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ ระหว่างปี 2547 – 2549 โดยพิจารณาข้อร้องเรียนกรณีปัญหาต่าง ๆ กับข้าราชการของกระทรวงศึกษาธิการแยกตามพื้นที่ต่าง ๆ ตามรายภาคภูมิศาสตร์ และรายจังหวัด และวิเคราะห์จากผลการพิจารณาคดีที่ยุติแล้ว แยกตามประเภทสังกัด ตำแหน่ง ลักษณะความผิด และสถานโทษผลการศึกษาวิเคราะห์จากรายงานผล พบว่า คดีที่มีการร้องเรียนมากที่สุด ได้แก่ การร้องเรียนทุจริตการรับเงิน รองลงมา ได้แก่ คดีการแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับนโยบาย การติดตามเรื่องอื่น ๆ ตามลำดับ ภาคพื้นที่มีคดีร้องเรียนมากที่สุด ส่วนใหญ่เป็นภาคตะวันออกเฉียงเหนือถ้าพิจารณาเป็นรายจังหวัด ได้แก่ กรุงเทพมหานคร ขอนแก่น อุบลราชธานี และนครราชสีมา และพบว่าประชากรในแถบนี้ส่วนใหญ่มีรายได้ต่ำ ต้องไปประกอบอาชีพในกรุงเทพมหานคร และส่วนใหญ่จะมีนักการเมืองเข้ามามีบทบาทและเล่นพรรคเล่นพวกค่อนข้างมาก ดังนั้น จึงมีโอกาสนในการกระทำความผิดในเรื่องทุจริตการรับเงิน และกระทำผิดวินัยในเรื่องการแสดงความคิดเห็นขัดแย้ง และไม่ปฏิบัติตามนโยบายของรัฐหรือส่วนรวม นอกจากนี้ปัญหาดังกล่าวยังมีปัญหาคุณภาพของการศึกษาและคุณภาพของผู้เรียนขึ้นอยู่กับคุณภาพของครูเป็นสำคัญเพราะครูเป็นผู้นำแนวคิดหรือนโยบายทางการศึกษาไปสู่ระดับปฏิบัติในห้องเรียน (ชมพูนุท ร่วมชาติ. 2548 : 1) ซึ่งหากพิจารณาในภาพรวมจะพบว่าปัจจุบันครูไทยมีปัญหาหลักในสามด้านคือเรื่องคุณภาพในการจัดการเรียนการสอน การมีหนี้สินล้นพ้นตัว รวมถึงภาวะการขาดแคลนครูสะสม

โดยเฉพาะในสาขาที่สำคัญ (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. 2545 : 53) ปัญหาหนี้สินครู ปัจจุบันมีครูมากกว่า 130,000 คน อยู่ในสภาพมีหนี้สินล้นพ้นตัวโดยเฉลี่ยมีหนี้คนละ 1.1 ล้านบาท นับเป็นเหตุให้ครูขาดขวัญกำลังใจในการทำงาน มีคุณภาพชีวิตลดลง และต้องทำงานเพื่อหารายได้เสริม ครูจึงอุทิศตนต่อการปฏิบัติหน้าที่ที่รับผิดชอบได้ไม่เต็มที่ส่งผลให้ผลสัมฤทธิ์ในการเรียนการสอนของผู้เรียนลดลง (วรากรณ์ สามโกเศศ. 2550 : ออนไลน์) ทั้งนี้จากการเปิดเผยของโครงการติดตามสภาวะการณ์ครูรายจังหวัด (Teacher Watch) พบว่า 5 จังหวัดแรกที่มีครูเป็นหนี้มีนอกระบบมากที่สุดคือมหาสารคาม มีครูเป็นหนี้มีนอกระบบถึงร้อยละ 60 มุกดาหารร้อยละ 58 สตูลร้อยละ 57.14 ยโสธรร้อยละ 53.93 และร้อยเอ็ดร้อยละ 53.10 (อมรวิชัย นาคทรพ. 2551 : 124)

ยุทธศาสตร์การขับเคลื่อนหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในสถานศึกษา (พ.ศ. 2550-2554) ยุทธศาสตร์ที่ 1 การพัฒนาแนวทางการจัดการศึกษาตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ยุทธศาสตร์ที่ 2 การพัฒนาบุคลากร ยุทธศาสตร์ที่ 3 การขยายผลและพัฒนาเครือข่าย ยุทธศาสตร์ที่ 4 การเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ ยุทธศาสตร์ที่ 5 การพัฒนากระบวนการติดตามและประเมินผล (กระทรวงศึกษาธิการ. 2552 : 23-24)

จากการศึกษานำร่อง (Pilot Study) ของผู้วิจัยเพื่อทราบสาเหตุสำคัญที่ต้องมีการพัฒนาการปฏิบัติตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของบุคลากรในโรงเรียนสังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดมหาสารคาม เมื่อเดือนธันวาคม พ.ศ. 2552 โดยการสัมภาษณ์ผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง 18 คน ได้แก่ นายกองค้ำการบริหารส่วนจังหวัดมหาสารคาม ผู้อำนวยการกองการศึกษาศาสนาและวัฒนธรรม พระครูปัจฉิมวรานุกูล เจ้าอาวาสวัดดาวดึงส์ อำเภอแกลง จังหวัดมหาสารคาม ผู้บริหารโรงเรียนสังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดมหาสารคาม 5 แห่ง ตัวแทนครู 10 คน พบว่า ปัญหาเกี่ยวกับการสอนของบุคลากร ครูส่วนใหญ่ไม่เข้าใจในกระบวนการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ซึ่งเป็นปัญหาเริ่มต้นจากบุคลากรในโรงเรียนมีความรู้ในการจัดการศึกษาไม่เพียงพอ บุคลากรยังขาดขวัญและกำลังใจในการปฏิบัติงาน การจัดการเรียนการสอนยังขาดการเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ขาดการเสาะสละในการปฏิบัติงานต่อโรงเรียน ต่อนักเรียน และขาดการบำเพ็ญประโยชน์ต่อส่วนรวม บุคลากรขาดเทคนิควิธีการจัดการเรียนรู้ที่น่าสนใจแก่นักเรียน ครูไม่ปรับปรุงตัวเองตัวเองไม่เป็นแบบอย่างที่ดีแก่นักเรียน บุคลากรไม่สามารถสอดแทรกกิจกรรมที่นำไปสู่การปฏิรูปการเรียนรู้ได้เท่าที่ควร ซึ่งเท่ากับว่าบุคลากรไม่สามารถจัดกิจกรรม ตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงได้ นักเรียนมีแหล่งการเรียนรู้ไม่เพียงพอ ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนบางส่วนไม่เป็นที่น่า

พอใจ การจัดสถานที่ไม่เอื้ออำนวย การบริหารจัดการยังต้องปรับปรุงแก้ไข (สุนทร อุทัยพร. 2552 : 3)

การพัฒนายุทธศาสตร์ขับเคลื่อนหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในสภาพปัจจุบัน โดยการขับเคลื่อนจะเป็นลักษณะการระดมพลังจากทุกภาคส่วนแบ่งเป็น 2 เครือข่ายสนับสนุน ตามกลุ่มเป้าหมายเบื้องต้น ได้แก่ เครือข่ายภาครัฐทั้งหมด เครือข่ายด้านประชาสังคมและชุมชน เครือข่ายธุรกิจเอกชน เครือข่ายภาคการเมือง นอกจากนี้แล้ว ยังมีเครือข่ายสนับสนุน ด้านภารกิจต่าง ๆ ได้แก่ ด้านวิชาการมีเครือข่ายวิชาการที่มีนักคิด ผู้ทรงคุณวุฒิ และนักวิชาการ ในมหาวิทยาลัยเป็นกำลังสำคัญ ด้านการสร้างกระบวนการเรียนรู้ จะดึงเครือข่ายระดับ โรงเรียนเข้ามาร่วม ส่วนด้านการเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ จะสร้างเครือข่ายกับสื่อมวลชน จะเน้นการขับเคลื่อนให้เกิดการนำไปใช้อย่างเป็นรูปธรรม ทั้งนี้ แกนกลางของกระบวนการขับเคลื่อนมี 3 ระดับ ได้แก่ คณะที่ปรึกษาผู้ทรงคุณวุฒิ คณะกรรมการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียง และกลุ่มงานเศรษฐกิจพอเพียงสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ซึ่งจะเป็นหน่วยปฏิบัติงานในการขับเคลื่อน (วารสารเศรษฐกิจและสังคม. 2553 : 41-47)

องค์การบริหารส่วนจังหวัดมหาสารคามมีภารกิจจัดการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนต้นและมัธยมศึกษาตอนปลาย ในปี พ.ศ. 2550 จำนวน 16 โรงเรียน พ.ศ. 2551 จำนวน 4 โรงเรียน รวมเป็น 20 โรงเรียน สภาพปัญหาของการพัฒนายุทธศาสตร์การปฏิบัติตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจของบุคลากรยังไม่มียุทธศาสตร์ที่ชัดเจนสู่การปฏิบัติ เท่าที่ควร จากผลการประชุมผู้บริหารของ โรงเรียนในสังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดมหาสารคาม (องค์การบริหารส่วนจังหวัดมหาสารคาม. 2553 : 11) พบว่าผู้บริหารและบุคลากรส่วนใหญ่ขาดความรู้ความเข้าใจในการปฏิบัติตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ถึงแม้้องค์การบริหารส่วนจังหวัดมหาสารคาม จะมีนโยบายให้ผู้บริหารและบุคลากรมีความรู้ความเข้าใจในความพอประมาณ ความมีเหตุผล ความมีภูมิคุ้มกันที่ดี ภายใต้เงื่อนไขความรอบรู้คุณธรรมก็ตาม นอกจากนี้ยังพบว่าในแต่ละโรงเรียนยังไม่มียุทธศาสตร์ที่จะนำไปสู่การปฏิบัติที่มีประสิทธิภาพ จึงส่งผลให้เกิดปัญหาผู้บริหารและครูมีปัญหาเรื่องภาระหนี้สิน การทะเลาะเบาะแว้ง การร้องเรียน ยังไม่สามารถปฏิบัติตามเป็นแบบอย่างที่ดีแก่ผู้เรียนและชุมชนได้

ดังนั้นผู้วิจัยในฐานะผู้บริหารจึงมีความต้องการที่จะพัฒนาการปฏิบัติตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของบุคลากรในโรงเรียนสังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดมหาสารคาม โดยจะศึกษาสภาพปัญหาการปฏิบัติงานตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

ของบุคลากร และดำเนินการสัมมนาเชิงปฏิบัติการกับผู้ทรงคุณวุฒิเพื่อกำหนดยุทธศาสตร์ การพัฒนาการปฏิบัติตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของบุคลากรซึ่งทำให้ได้แผน ยุทธศาสตร์ในการปฏิบัติตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของบุคลากร จากนั้นได้ทำการ ทดลองใช้ในโรงเรียนที่ผู้วิจัยรับผิดชอบ โดยใช้หลักการวิจัยเชิงปฏิบัติการ (Action Research : AR) ซึ่งจะทำให้ครูและบุคลากรปฏิบัติหน้าที่เต็มความสามารถ บุคลากรครูเป็นแบบอย่างที่ดี แก่นักเรียนและชุมชน มีคุณลักษณะของครูที่ดี มีความเสียสละ มีความอดทน ช่วยเหลือซึ่งกัน และกัน มีความรักความสามัคคีต่อเพื่อนร่วมงาน ให้บุคลากรมีความรักและศรัทธาในอาชีพ และมีจิตวิญญาณในความเป็นครู เป็นผู้ใฝ่รู้และพัฒนาตนเองให้มีความรู้ มีความสามารถในการ จัดกิจกรรมที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญได้ ความสามารถในการปฏิรูปการเรียนรู้ ส่งผลให้ นักเรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงขึ้น นักเรียนมีคุณลักษณะที่พึงประสงค์ นักเรียนมีระเบียบ วินัย มีคุณธรรมจริยธรรมที่ดี มีสุขภาพกายใจสมบูรณ์ บุคลากรและนักเรียนมีคุณภาพ ตามมาตรฐานที่กำหนด อันจะนำไปสู่การพัฒนาที่มีประสิทธิภาพและยั่งยืนสืบไป

คำถามการวิจัย

1. สภาพปัญหาความต้องการ ข้อเสนอแนะและยุทธศาสตร์การปฏิบัติตามหลัก ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของบุคลากรในโรงเรียนสังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัด มหาสารคาม เป็นอย่างไร
2. องค์ประกอบของยุทธศาสตร์เพื่อการปฏิบัติตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจ พอเพียงของบุคลากรในโรงเรียนสังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดมหาสารคาม มีอะไรบ้าง
3. ยุทธศาสตร์เพื่อการปฏิบัติตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในโรงเรียน สังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดมหาสารคาม ที่พัฒนาขึ้นและนำไปทดลองใช้เป็นอย่างไร

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพปัญหา ความต้องการ ข้อเสนอแนะและยุทธศาสตร์การปฏิบัติ ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของบุคลากรในโรงเรียนสังกัดองค์การบริหาร ส่วนจังหวัดมหาสารคาม
2. เพื่อสร้างและพัฒนายุทธศาสตร์เพื่อการปฏิบัติตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจ พอเพียงของบุคลากรในโรงเรียนสังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดมหาสารคาม
3. เพื่อประเมินยุทธศาสตร์เพื่อการปฏิบัติตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจ

พอเพียงของบุคลากร สังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดมหาสารคาม โดยการทดลองใช้

ขอบเขตการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการพัฒนายุทธศาสตร์เพื่อการปฏิบัติตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของบุคลากรใน โรงเรียน สังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดมหาสารคาม ซึ่งเป็นความร่วมมือระหว่างผู้วิจัยกับโรงเรียนในสังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดมหาสารคาม จำนวน 20 แห่ง

ระยะที่ 1 ศึกษาสภาพปัญหา ความต้องการ ข้อเสนอแนะและยุทธศาสตร์ การปฏิบัติตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของบุคลากรในโรงเรียน

วิธีดำเนินการวิจัย

1. ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
2. ศึกษาสภาพปัญหา ความต้องการ ข้อเสนอแนะและยุทธศาสตร์

การปฏิบัติตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของบุคลากรในโรงเรียน โดยใช้แบบสอบถาม

ประชากร ได้แก่ ผู้บริหารและรองผู้บริหาร ครูผู้ปฏิบัติหน้าที่สอน จำนวน 20 โรงเรียน ในสังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดมหาสารคาม จำนวน 518 คน จำแนกเป็น

1. ผู้บริหารและรองผู้บริหารที่ปฏิบัติหน้าที่บริหาร จำนวน 40 คน
2. ครูผู้ปฏิบัติหน้าที่สอน จำนวน 478 คน

การวิจัยในระยะที่ 1 นี้ผู้วิจัยใช้ประชากรในการเก็บรวบรวมข้อมูล

เครื่องมือ แบบสอบถาม

ระยะที่ 2 การสร้างและพัฒนายุทธศาสตร์เพื่อการพัฒนาการปฏิบัติของบุคลากรตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงโรงเรียน

วิธีดำเนินการวิจัย ระยะที่ 2 การสร้างและพัฒนายุทธศาสตร์เพื่อการพัฒนาการปฏิบัติของบุคลากรตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงโรงเรียน โดยใช้วิธีการประชุมปฏิบัติการ (Workshop) และผู้วิจัยได้นำร่างคู่มือยุทธศาสตร์ ฯ เป็นเอกสารประกอบการประชุมเชิงปฏิบัติการ

ผู้ทรงคุณวุฒิ ในการประชุมเชิงปฏิบัติการ ประกอบด้วยผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 11 คน

เครื่องมือ แบบสัมภาษณ์ฉบับที่ 1 และ แบบบันทึกการประชุมฉบับที่ 1

ระยะที่ 3 ประเมินยุทธศาสตร์เพื่อการปฏิบัติตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของบุคลากร สังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดมหาสารคาม โดยการทดลองใช้นำร่างยุทธศาสตร์ไปใช้ในโรงเรียนขามป้อมพิทยาคม สังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดมหาสารคาม ตั้งแต่ วันที่ 15 มีนาคม พ.ศ. 2553 ถึง วันที่ 30 ธันวาคม พ.ศ. 2553

ขอบเขตการวิจัย ประกอบด้วย ขอบเขตด้านยุทธศาสตร์ ขอบเขตขององค์ประกอบ และขอบเขตของยุทธศาสตร์

1. ขอบเขตด้านองค์ประกอบยุทธศาสตร์ ได้จากการศึกษาสังเคราะห์เอกสารของนักวิชาการ ได้แก่ เลิศชาย ปานมุข (2551 : ออนไลน์) เสรี พงศ์พิศ (2548 : 22) คูสัตสมศรี (2551 : 148) สมยศ นาวิการ (2539 : 14) สมชาย ภคภาสน์วิวัฒน์ (2543 : 5) ประกอบด้วย

- 1.1 วิสัยทัศน์
- 1.2 พันธกิจ
- 1.3 ประเด็นยุทธศาสตร์
- 1.4 วัตถุประสงค์
- 1.5 ตัวชี้วัด
- 1.6 แนวทาง
- 1.7 โครงการ/กิจกรรม
- 1.8 วิธีดำเนินการ
- 1.9 การวัดประเมินผล
- 1.10 การรายงานผลสำเร็จ

2. ขอบเขตด้านเนื้อหาของยุทธศาสตร์ 5 ด้านคือ

- 2.1 ด้านความพอประมาณ ประกอบด้วย
  - 2.1.1 ความพอประมาณด้านจิตใจ
  - 2.1.2 ความพอประมาณด้านสังคม
  - 2.1.3 ความพอประมาณด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม
  - 2.1.4 ความพอประมาณด้านเทคโนโลยี
  - 2.1.5 ความพอประมาณด้านเศรษฐกิจ
- 2.2 ด้านความมีเหตุผล ประกอบด้วย
  - 2.2.1 ความมีเหตุผลด้านยึดความประหยัด

- 2.2.2 ความมีเหตุผลด้านการยึดอาชีพที่สุจริต
- 2.2.3 ความมีเหตุผลด้านละเลิกการแก่งแย่งผลประโยชน์
- 2.2.4 ความมีเหตุผลด้านความพยายามหลุดพ้นจากความทุกข์ยาก
- 2.2.5 ความมีเหตุผลด้านการปฏิบัติตนในแนวทางที่ดี
- 2.3 ด้านการมีภูมิคุ้มกันที่ดี ประกอบด้วย
  - 2.3.1 มีความรู้ รอบคอบ และระมัดระวัง
  - 2.3.2 ชยัน อคทน และแบ่งปัน
- 2.4 ด้านเงื่อนไขความรู้ ประกอบด้วย
  - 2.4.1 ความรอบรู้เกี่ยวกับวิชาการ
  - 2.4.2 ความรอบคอบในการเชื่อมโยงความรู้กับการวางแผน
  - 2.4.3 ความระมัดระวังในขั้นปฏิบัติ
- 2.5 ด้านเงื่อนไขคุณธรรม ประกอบด้วย
  - 2.5.1 มีความตระหนักในคุณธรรมความซื่อสัตย์สุจริต
  - 2.5.2 มีความซื่อสัตย์ สุจริต
  - 2.5.3 มีความอคทน
  - 2.5.4 มีความเพียร
  - 2.5.5 ใช้สติปัญญาในการดำเนินชีวิต ไม่โลภ ไม่ตระหนี่

3. ขอบเขตของยุทธศาสตร์การปฏิบัติตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงประกอบด้วย 3 ยุทธศาสตร์ คือ

- 3.1 พัฒนानุคลากรด้านความรู้ความเข้าใจในการปฏิบัติตนตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง
- 3.2 ส่งเสริมการปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดีในการดำเนินชีวิตแบบพอเพียงของบุคลากร
- 3.3 จัดโครงการส่งเสริมการดำเนินชีวิตตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

ระยะเวลา ระยะเวลาในการวิจัยครั้งนี้ ตั้งแต่เดือนมกราคม ถึง เดือนธันวาคม 2553

นิยามศัพท์เฉพาะ

1. ยุทธศาสตร์ หมายถึง แนวทางในการบรรลุจุดหมายของหน่วยงาน เพื่อดำเนินงานให้บรรลุถึงวัตถุประสงค์แม้จะต้องเสี่ยงกับภาวะแวดล้อมที่ไม่แน่นอนหรือไม่สามารถจะคาดคะเนได้ โดยการตัดสินใจนั้นจะต้องเลือกเอาแนวทางที่คาดว่าจะใช้ได้ดีที่สุดไปเป็นแนวทางในการปฏิบัติงาน ประกอบด้วย 1) วิสัยทัศน์ 2) พันธกิจ 3) ประเด็นยุทธศาสตร์ 4) วัตถุประสงค์ 5) ตัวชี้วัด 6) แนวทาง 7) โครงการ/กิจกรรม 8) วิธีดำเนินการ 9) การวัดประเมินผล 10) การรายงานผลสำเร็จ

2. ยุทธศาสตร์เพื่อการปฏิบัติตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง หมายถึง แนวทาง กิจกรรมหรือวิธีการที่มีแบบแผนในการปฏิบัติและดำเนินการตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ประกอบด้วย วิสัยทัศน์ พันธกิจ ประเด็นยุทธศาสตร์ วัตถุประสงค์ ตัวชี้วัด แนวทาง โครงการ/กิจกรรม วิธีดำเนินการ การวัดประเมินผล การรายงานผลสำเร็จ ประกอบด้วย 3 ยุทธศาสตร์ คือ

2.1 พัฒนาบุคลากรด้านความรู้ความเข้าใจในการปฏิบัติตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง หมายถึง ใช้กลยุทธ์ในการพัฒนา คือ การประชุมเชิงปฏิบัติการ การมอบหมายงาน และการศึกษาดูงาน

2.2 ส่งเสริมการปฏิบัติตามเป็นแบบอย่างที่ดีในการดำเนินชีวิตแบบพอเพียงของบุคลากร หมายถึง ใช้กลยุทธ์ในการพัฒนา คือ การนิเทศ และเพิ่มสะสมงาน

2.3 จัดโครงการส่งเสริมการดำเนินชีวิตตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง หมายถึง ใช้กลยุทธ์ในการพัฒนา คือ เพิ่มสะสมงาน และการสนทนากลุ่ม ประกอบด้วย 4 โครงการ/กิจกรรมคือ

2.3.1 กิจกรรมออมทรัพย์ หมายถึง

2.3.2 กิจกรรมเกษตรพอเพียง หมายถึง

2.3.3 กิจกรรมบันทึกบัญชีรับ-จ่าย หมายถึง

2.3.4 กิจกรรมลดละเลิกอบายมุข หมายถึง

3. หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง หมายถึง แนวคิดในการดำเนินชีวิตของคนไทยให้อยู่อย่างพอประมาณ มีความพอเพียงและพอดี โดยไม่ทำให้ผู้อื่นเดือดร้อน รู้จักพึ่งพาตนเอง และทรัพยากรที่มีอยู่ให้คุ้มค่าใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อส่วนรวม ประกอบด้วย

3.1 ความพอประมาณ หมายถึง ความพอดีที่ไม่น้อยเกินไปและไม่มากเกินไป โดยไม่เบียดเบียนตนเองและผู้อื่น ประกอบด้วย ความพอประมาณด้านจิตใจ ความพอประมาณ

ด้านสังคม ความพอประมาณด้านทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม ความพอประมาณด้านเทคโนโลยี ความพอประมาณด้านเศรษฐกิจ

3.2 ความมีเหตุผล หมายถึง การตัดสินใจเกี่ยวกับระดับของความพอเพียงนั้น จะต้องเป็นไปอย่างมีเหตุผล โดยพิจารณาจากเหตุปัจจัยที่เกี่ยวข้อง ตลอดจนคำนึงถึงผลที่คาดว่าจะเกิดขึ้นจากการกระทำนั้น ๆ อย่างรอบคอบ ประกอบด้วย ความมีเหตุผลด้านความประหยัด ความมีเหตุผลด้านการยึดอาชีพที่สุจริต ความมีเหตุผลด้านละเลิกการแก่งแย่งผลประโยชน์ ความมีเหตุผลด้านความพยายามหลุดพ้นจากความทุกข์ยาก ความมีเหตุผลด้านปฏิบัติตนในแนวทางที่ดี

3.3 การมีภูมิคุ้มกันที่ดีในตัวเอง หมายถึง การเตรียมตัวให้พร้อมรับผลกระทบและการเปลี่ยนแปลงด้านต่าง ๆ ที่คาดว่าจะเกิดขึ้นในอนาคตทั้งใกล้และไกล ประกอบด้วย มีความรู้ รอบคอบ ระมัดระวังและ ซื่อสัตย์ ซын อดทน แบ่งปัน

3.4 เงื่อนไขความรู้ หมายถึง การตัดสินใจและการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ให้อยู่ในระดับพอเพียง ประกอบด้วย ความรอบรู้เกี่ยวกับวิชาการ ความรอบคอบในการเชื่อมโยง ความรู้กับการวางแผน ความระมัดระวังในขั้นปฏิบัติ

3.5 เงื่อนไขคุณธรรม หมายถึงการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ที่จะต้องเสริมสร้างที่ต้องอาศัยคุณธรรมเป็นพื้นฐาน ประกอบด้วย มีความตระหนักในคุณธรรมความซื่อสัตย์สุจริต มีความซื่อสัตย์สุจริต มีความอดทน มีความเพียร ใช้สติปัญญาในการดำเนินชีวิต ไม่โลภ ไม่ตระหนี่

4. การวิจัยเชิงปฏิบัติการ (Action Research) หมายถึง กระบวนการพัฒนาในโรงเรียนที่ทดลองใช้ยุทธศาสตร์เพื่อการพัฒนาการปฏิบัติตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง โดยใช้หลักการวิจัยเชิงปฏิบัติการ ประกอบด้วย การวางแผน การลงมือปฏิบัติการ สังเกต เก็บรวบรวมข้อมูล และการสะท้อนผล ซึ่งดำเนินการเป็นวงรอบ 2 วงรอบ มีลักษณะเป็นเกลียวสว่าน (Spiral)

5. โรงเรียนในสังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดมหาสารคาม หมายถึง โรงเรียน 19 แห่ง เพื่อใช้ในการศึกษาข้อมูลเบื้องต้นของการวิจัย และคัดเลือกโรงเรียนอีก 1 แห่ง คือ โรงเรียนขามป้อมพิทยาคมเพื่อทำการทดลองใช้เกี่ยวกับการการปฏิบัติตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของบุคลากร โดยใช้หลักการวิจัยเชิงปฏิบัติการ

6. ผู้บริหารโรงเรียน หมายถึง ผู้ดำรงตำแหน่งอย่างใดอย่างหนึ่งดังต่อไปนี้ คือ ผู้อำนวยการ รองผู้อำนวยการ ในที่นี้หมายถึง ผู้บริหาร โรงเรียนในสังกัดองค์การบริหารส่วน

จังหวัดมหาสารคาม 20 แห่ง

7. บุคลากร หมายถึง ผู้บริหาร ครูที่ปฏิบัติหน้าที่สอน ในโรงเรียนสังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดมหาสารคาม เป็นเวลาไม่น้อยกว่า 1 ภาคเรียน ขณะที่ตอบแบบสอบถาม การวิจัย หรือร่วมพัฒนาการปฏิบัติตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของบุคลากร

8. ผู้ทรงคุณวุฒิ หมายถึง ผู้บริหารการศึกษาหรือผู้บริหารสถานศึกษาที่มีความรู้ ความสามารถ และประสบการณ์ทางด้านหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ด้านการศึกษาขั้น พื้นฐาน และด้านการวิจัย ที่เป็นของรัฐ เพื่อทำหน้าที่กำหนดยุทธศาสตร์ การปฏิบัติตามหลัก ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของบุคลากร โรงเรียนสังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดมหาสารคาม เพื่อยืนยันความเป็นไปได้ของในโรงเรียน และให้ข้อเสนอแนะ

9. การสนทนากลุ่ม หมายถึง การรวบรวมข้อมูลจากการประชุมกับกลุ่มผู้ให้ข้อมูล ในประเด็นปัญหาที่เฉพาะเจาะจงเกี่ยวกับหลังจากการทดลองใช้ยุทธศาสตร์การปฏิบัติตามหลัก ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงที่โรงเรียนขามป้อมพิทยาคม โดยมีผู้ดำเนินการสนทนา (Moderator) เป็นผู้คอยจุดประเด็นในการสนทนา เพื่อชักจูงให้กลุ่มผู้ร่วมวิจัยได้แนวคิดและแสดงความคิดเห็น

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

การวิจัยครั้งนี้มีประโยชน์ ดังนี้

1. ประโยชน์ในเชิงวิชาการ

1.1 เป็นแนวทางการจัดการศึกษาขององค์การบริหารส่วนจังหวัดมหาสารคาม เพื่อกำหนดเป็นยุทธศาสตร์การพัฒนายุทธศาสตร์การปฏิบัติตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของบุคลากรในโรงเรียนสังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดมหาสารคาม

1.2 เป็นแนวทางสำหรับบุคลากรในการปฏิบัติตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อเป็นแบบอย่างที่ดีในชุมชน และเป็นแนวทางในการบริหารจัดการสถานศึกษา

2. ประโยชน์ในเชิงการนำไปใช้

2.1 ผลการพัฒนาการปฏิบัติตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของบุคลากร ในโรงเรียนสังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดมหาสารคาม ทำให้ชุมชนมีแบบอย่างในการ พัฒนาดตนเอง อันจะเป็นช่องทางให้เกิดการสนับสนุนและร่วมมือกันมากยิ่งขึ้นด้วย และจะเป็น ประโยชน์ต่อหน่วยงานระดับนโยบาย

2.2 บุคลากรเป็นตัวอย่างแก่นักเรียน ในการดำเนินชีวิตอย่างพอเพียง สามารถ ถ่ายทอด ปลูกฝัง อบรม และทำตนให้เป็นตัวอย่างแก่นักเรียน ให้เข้าใจเศรษฐกิจพอเพียงอย่าง

ถูกต้อง และสามารถนำไปประยุกต์ใช้ได้ในชีวิตประจำวันของแต่ละคน ผ่านการบูรณาการใน
สาระเรียนรู้วิชาต่าง ๆ ตลอดจนสอดแทรกในกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนต่าง ๆ

มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
RAJABHAT MAHASARAKHAM UNIVERSITY